

Mešlar Francek in njegov brat Peterček.

Fr. Pravda — Jožef Gruden.

VII.

Mlada Konopaska sta se lotila velikega dela. Donašala sta les, merila, tesala, pripravljala si palice, deščice in kline. Nihče ni vedel, kaj nameravata. Ali kmalu se je pokazalo, da bo voziček. Pa delo ni bilo tako lahko, kakor si je morda Francek mislil. Koliko ga je stalo truda, preden je sestavil eno samo kolo. Lojtrnici sta bili pa kmalu narejeni. Tudi koš jima ni delal preveč težave. Samo da bi imela vsa štiri kolesa! Ali njiju vztrajnost in pridnost sta premagali vse težkoče. Pomagali so jima res tudi drugi. Gospodar je bil nekaj tesarja in kolarja, pa jima je bil na roko z besedo in dejanjem.

Ko je bil voz narejen, sta ga dala fantiča okovati, da bi držal večji tovor. Vse je pričakovalo, da bosta na njem razvažala metle. Seveda tudi za to jima je imel služiti; ali ž njim sta nameravala še nekaj drugega, mnogo plemenitejšega. Peterček je vedel, kaj. Pa ni izdal nikomur svoje tajnosti, še materi ne, ker mu je bil Francek ukazal molčati.

Bila je sobota. Kovač je pripeljal voz. Dečka sta mu plačala s prigranjenim denarjem. Mati je sedela v svoji sobici pa urejala sebi in dečkoma praznjo obleko.

Mislila si je: »Mili Bog, urejam si obleko, pa je ne bom morda več nosila. Hodila sem v njej v cerkev. Zdaj ne morem več. Čemu bi se torej oblačila?«

V tem sta planila dečka v sobo. Prišla sta z dvorišča, pripravljala voz in ga poizkušala, vozeč se ž njim okoli hiše.

Francek je izpregovoril: »Mati, jutri je pa nedelja.«

»O, saj vem, zlato dete,« je odgovorila mati, »pregledala sem vama obleko, da bosta mogla v cerkev. Jaz, reva, bom pa doma.«

»Jutri pa morate tudi vi v cerkev, mati,« se hudomušno nasmehne Francek. Peterček, pristopivši z druge strani, mu pa pritrjuje rekoč: »Res, mati, jutri boste pa tudi vi pri maši in pridigo boste slišali.«

Mati pač ni vedela, zakaj tako govorita in ji vzbujata nepotrebno žalost.

Zato jima odgovori: »Kaj mi ne verjameta, da ne morem hoditi? Kako bi šla pol ure daleč, ko še te sobice ne prehodim?«

»Že verjameva, že,« poprime zopet besedo Francek. »Ali midva nočeva, da bi šli v cerkev, ampak peljali se boste.«

»Ne smejaj se, fanté,« ga pokara mati, »iz vasi se nihče ne vozi v cerkev, konj pa ni pri nas, in kdo mi napreže voli!«

Peterček se ni mogel več vzdržati, pa se je oglasil: »Mati, da ne boste dolgo ugibali, vam kar povem, da vas popeljeva midva.«

Mati še ni razumela, ker je mislila, da imata denar in da ji bosta naročila voz, pa jima je prigovarjala, naj si ne delata troškov.

Tedaj sta ji pa Francek in Peterček povedala natanko in jasno, da jo sama potegneta v cerkev z novim vozičkom.

Tega pa se je ponižna ženica malodane ustrašila. Nikakor ni hotela privoliti, ker se je bala, da bi jima škodovalo.

Ali sinova sta jo prosila, naj jima privošči to veselje, ki sta ga pričakovala že mnogo nedelj.

Francek je povzel: »Voziček sva naredila za vas, da boste mogli vsako nedeljo in vsak praznik v cerkev.«

Peterček se je hvalil, da ni tega nikomur povedal, dasi je vedel že davno.

Mati je dalje ugovarjala. Otroka sta obetala materi, da bosta vozila korakoma in ne bosta dirjala in da matere ne bosta prevrnili; da se bosta navsezgodaj ž njo odpravila na pot, ko bodo ljudje še doma; da ji bosta lepo pomagala z voza in da jo bosta počasi in oprezno povedla v cerkev.

»In po maši bova počakala,« sta dejala, »da se bodo razšli ljudje. Lepo vas bova vzela iz klopi, pa se bomo vrnili domov, in nič se vam ne bo zgodilo.«

Zjokala se je mati ob toliki ljubezni, vendar se je še branila vozička.

Pa sta šla otroka po gospodarja. Povedala sta mu, kako in kaj nameravata, in sta ga prosila, da bi za nju govoril.

Rad je Nevažil to storil, in Konopaskovka se je morala rada ali nerada vdati. Nevažil jo je preveril, da to ne bode dečkoma nič škodovalo, ampak da bosta imeli njiju duši od tega še velik prid. Pohvalil ju je, da tako iskreno ljubita mater, in se je nadejal, da bo njiju zgled tudi na druge otroke vplival dobro.

Ko se je mati odločila, da se bo peljala, sta ji poljubila otroka roko, stekla na dvorišče, pa si zopet ogledovala novi voziček. Morala sta ga še enkrat preizkusiti, zapregla sta se in jo ubrala okoli hiše, da so ropotala kolesa.

Francek je predlagal: »Zdaj ga bom pa sam!«

In zdirjal je, da ga Peterček še dohajal ni, dasi je tekel na vso moč in bi bil skoraj izgubil čepico.

Nato se je vpregel Peterček. Smejalo se mu je, da je voziček kakor peresce, in se je ponašal s svojo močjo, rekoč: »Sedi, Francek, boš videl, da bom tekel kakor prazen!«

Prejkone je hotel potem sam na voz in je silil zato v brata, da bi najprej on kočiral.

Francek se ni dal dolgo prositi. Ali da bi se ne mislilo, da je otročji in da se hoče igrati, je pripomnil: »Prepričati se vendar morava, če nese voz tudi večjo težo.«

Zlezel je pazno na voz.

Peterček se je uprl, potegnili je enkrat, dvakrat, ali voz se ni premaknil z mesta. Še kaj prida zmajal se ni.

Ni maral priznati, da je prešibek za ta voz. Odpregel se je in šel gledat pod kolesa, če ne leži morda kakšen kamen pod njimi.

Našel je sicer kamenček grahove velikosti, ali ta mu ni oviral voza. Vendar ga je porinil v stran, pa odmetal pesek od vseh štirih koles ter prosil Francka, naj zleze dol, da pretegne voz s tega kamenja.

Zvita buča si ga je bil potegnil na klanček. Ko je Francek zopet sedel, je zbežal z njim brez težave navzdol in naprej po ravnem, dokler se ni voz sam ustavil.

Rekel je, da gre, kakor bi bil namazan, in da bi Francka peljal, če treba, dve uri daleč, magari do same Prage.

Da pa je do Prage šestnajst milj, tega Peterček ni vedel, in Francek mu je očital: »Kaj boš, reva! V Prago ne drži cesta zmeraj navzdol. Če ne moreš naprej po ravnem, kako boš pa čez klanec?«

Peterček je priznal, da mu je brat prav povedal. Da bi pa dosegel svoj cilj in se tudi nekoliko peljal, si ga je hotel drugače pridobiti in je modroval: »Kadar bom jaz tako močan, kakor si ti, mi pojde pa s klanca kakor v klanec. Francek, ti me gotovo tako lahko popelješ na klanec kakor jaz tebe navzdol.«

Francek se je kazal močnega pa je dovolil: »Tak sedi no, nagajivec, boš videl, da bom s teboj na klanec kar zdirjal.«

Peterček je zlezel prej na voz kakor Francek z voza.

Ostala sta oba en čas na vozu, da bi videla, če bo oba držal.

Peterček je pravil, da tehtajo mati blizu toliko, kolikor onadva skupaj.

Francek ga je res potegnil v klanec. Šlo mu je zlahka. Dasi ni dirjal, je vendar precej tekel.

Peterčka je mikalo peljati se še navzdol, češ, da bi si Francek oddehnil in bi mu ne bilo tako vleči kakor v klanec.

Ali Francek je sodil, da si najbolj odpočije, če neha voziti. Zato zapelje voziček na dvorišče in ga postavi pod streho.

Tako se je končala preizkušnja z novim vozom. Francek in Peterček sta bila prav zadovoljna. Kar nista mogla pričakati nedelje. Jutri bo. Zvečer nista dolgo zatisnila očesa. Tudi mati ni spala. Veselila se je, da pojde v cerkev, le to ji ni šlo v glavo, da jo bosta tja peljala njena otroka. Vse je izročila Bogu in vztrajala v molitvi zase in za otroka.

Zjutraj pa Francek in Peterček nista čakala, da bi ju mati poklicala, naj vstaneta. Planila sta kakor zajca s svojih ležišč, se umila, oblekla, pomolila in postavila voz pred vrata. Še jesti nista marala. Kar takoj sta hotela pred voz.

Naposled je mati povedala, da je pripravljena na odhod. Vzela sta jo na sredo, spremljala na dvorišče in jo posadila na voz. Opletla sta se z jermeni, vsak z eno roko pa sta držala za oje. Francek je vlekel na desni, Peterček pa na levi. Šla sta pokoncu in se delala, kakor bi jima to ne delalo nobene težave. Brez neprilike sta prišla do cerkve. Tu sta pomagala materi z voza. Vedla in posadila sta jo v klop. Potem sta pa šla in spravila voz za pokopališčem.

Ljudi še ni bilo. Mati je vse svoje potrebe, želje in zahvalo razložila Bogu, preden se je začela služba božja. Lehko si mislimo, da je tudi molila za svoja otroka, Francka in Peterčka. Njena molitev je bila vroča. Več nedelj že ni bila v cerkvi. Zato ji je bilo tako milo pri srcu. Kar iz cerkve ni mogla.

Dečka sta jo nato zopet previdno pripeljala domov. To se je ponavljalo odslej vsako nedeljo in vsak praznik.

VIII.

Vsa vas je govorila o Konopaskovih otrocih. Vsak je hotel videti, kakó vozita mater. Starši so si želeli, da bi tudi njih otroci imeli tako ljubezen. Res, da so tudi drugi otroci zatrjevali, da ljubijo svoje starše, ali dokazali tega še niso dejansko. Dokler oče in mati ničesar ne potrebujeta in dokler sta zdrava, pa če imata denar, ni težko otrokom izpolnjevati dolžnosti do njih. Ko pa jih zadene nesreča kakor Konopaskovo mater, tedaj si otroci res pridobé zaslug, če strežejo staršem, zanje skrbe ter se lotijo zanje dela in težav.

Tako sta ravnala Francek in Peterček. Vse bi bila žrtvovala za mater. Za to, kar sta zaslužila, bi si bila lahko privoščila kak priboljšek ali si kupila lepo obleko. Dajala pa sta materi in naredila voziček, da bi mati mogla k službi božji.

Bil vam je to v resnici lep prizor, ko sta peljala otroka mater s takim veseljem v cerkev. Nista uganjala burk, nista se smejala, še dosti govorila nista. Mašni knjižici sta dela k materi na voz. Pozimi sta se pa vpregala v sani. Podedovala sta jih po očetu. Samo koš sta naredila sama.

Za največje plačilo svojega truda pa sta imela to, da je bila mati zdaj bolj vesela. Tolažila se je v svoji nesreči s hišo Gospodovo, s sveto mašo in z besedo božjo.

Tudi tega sta bila otroka vesela, da ju imajo mati zdaj še rajši in so čisto brez skrbi, kaj in kako bo zanj.

Vest jima je pa tudi dajala prijetno izpričevalo. Izpolnjevala sta četrto božjo zapoved. Lehko sta upala, da se jima bo dobro godilo na zemlji.

Ljudje so ju imeli v čisljih. Kdor še ni kupoval od njihju metel, je naročil, da naj jih prinašata tudi k njemu. Dajali so zanje več, kakor sta zahtevala, in povrhu še kruha, krompirja, moke.

Seveda posvetne pohvale nista bila otroka željna. Ni jima bilo povolji, da se jima plačuje zaradi ljubezni do matere. Francek se je izogibal temu, kolikor se je mogel. Nikdar ni vzel v misel, kaj počneta. Pa se je to vendar razglasilo.

Zvedel je za to tudi zdravnik Hvatal iz bližnjega mesteca. Takrat je bival pri njem dober prijatelj njegov iz Prage, gospod Koren, tudi doktor in obenem profesor. V mladih letih sta skupaj študirala in večkrat sta drug drugega obiskala. Pripovedoval mu je doktor Hvatal o Konopaskovih. Ko je videl, da z veseljem posluša, je pripomnil, da ga bode seznanil

z otrokoma. Peljal ga je v Detin. Mater sta našla doma, otrok pa ne; bila sta v šoli.

Gospod Koren je rekel, naj mu mati pove, kdaj in kako je zbolela in kaj ji je. Prepričal se je o vsem. Morala je potem stati, hoditi, se pripogibati in vzravnavati. Zdravnika sta govorila med seboj latinsko. Konopaskovka ju ni umela. Toliko je videla, da eden kakor drugi zmajuje z glavo. Bržone ni zanjo več pomoči.

Vprašala ju je: »Kaj ne, nevarno je, nevarno?«

Gospoda nista nič tajila, da nimata upanja.

V tem sta dečka pritekla iz šole, pozdravila tuja gospoda, poljubila materi in gospodoma roko pa začela takoj plesti metlice.

Doktorja sta se nadalje posvetovala in sta bila oba enakega mnenja.

To je povedal gospod Koren, rekoč: »Draga žena, tale moj prijatelj bi vam gotovo rad pomagal, ko bi bilo le v njegovi moči. Mi zdravniki vas že ne bomo spravili na noge. Edino, kar bi vam utegnilo koristiti in vas morda ozdraviti, je zdravilna voda v Toplicah. Ali vi nimate denarja za na pot. Potrebovali bi ga jako dosti. Pa toliko ga ne boste spravili skupaj, četudi bi vam prispevali dobrotniki.«

Mati je uvidela, da učeni gospod prav pravi. Žal ji je bilo, da je v Toplice tako daleč. Mislila je, da jih pač ne bo nikoli videla.

»Kdo bi me neki tja peljal?« je dejala mati. »Peš ne morem nikamor. A voz si naročiti za tako daljavo more pač bogataš, nikakor pa uboga vdova. In od česa bi tam živela? Slišala sem že tudi o tistih Toplicah. Kdor nima dosti denarja, naj ne hodi tja.«

Zoper to trditev sta zdravnika ugovarjala, zagotavljaje, da se tam tudi lahko poceni živi; bila pa sta prepričana, da stara reva pač ne pride tja, ko še skoraj za sol nima.

»Vrhu tega,« sta rekla, »je letos že pozno, a kaj prinese prihodnje leto, nihče ne vé.«

Nesrečna žena se je potolažila s to mislijo. Ali nekdo drugi ni bil potolažen, in to je bil naš vrli Francek Konopasek. Poslušal je, kaj se govori. Nobena besedica mu ni ušla. Ni bil sničav in radoveden, ali šlo je za mater. Sluha in misli ni mogel obrniti drugam. Jezilo ga je, da ga ta doktorja prav nič ne upoštevata. Kaj, mati nimajo za stroške? Česa pa nimajo pri hiši? Kaj jim pa manjka? Saj je vendar že dokazal, da zna zaslužiti. Vozi mater v cerkev, zakaj bi jih ne peljal v Toplice?

Nič ni povedal, ni hotel biti nadležen. Ali v glavi mu je bilo vse polno misli.

Ko sta doktorja pri materi opravila, sta se prijazno pomenila z dečkoma. Pogledala sta, kako jima gre rokodelstvo, ju pohvalila, pa še voziček sta hotela videti.

Francek je bil takoj na nogah. Peterček je pa skočil za njim. Ko sta pritekla na dvorišče, sta pokazala voz.

Gospoda sta ga dobro pregledala in se prepričala, da je vestno izdelan in da bo trpežen.

Dečka sta silila, naj bi eden gospodov sedel na voz, da ga bosta malo popeljala.

Profesor Koren jima je naredil to veselje, pa se jima je res dal potegniti blizu za hišo.

Ponudila sta se prijaznima gospodoma, da ju popeljeta prav v mesto. Ko pa gospoda nista sprejela te ponudbe, sta ju hotela potegniti vsaj precej daleč iz vasi.

Francek je bil bistra glavica. Mislil si je: »Pomenil se bom ž njima še o tistih Toplicah. Saj ni, da bi jima moral povedati, kaj mislim; morda bi se jima zdelo, da se ustim, ali bi dvomila, da res izpeljem, kar mislim.«

Ko sta mu dovolila, da sme malo z njima, je Francek priznal, da je poslušal, ko sta se pogovarjala z materjo o Toplicah.

»To mora biti čudno mesto,« je dejal.

»Čudno?« je vprašal gospod profesor, »zakaj čudno?«

»I, zavoljo tistih čudodelnih kopeli,« je odgovoril Francek.

»Seveda, v Toplicah so čudodelne kopeli,« je trdil gospod, »in že marsikateri bolnik je v njih okreval. — Ali veš, kje so?«

»Onkraj Prage,« je urno uganil Francek.

»Seveda onkraj Prage,« se je nasmejal profesor, »toda iz Prage do tja je še lep kos pota.«

»Ali drži cesta tja?« je poizvedoval Francek.

»Ne samo ena.«

»Kako pa govore ljudje tam, češko ali nemško?«

»Nemško.«

Tega se je Francek ustrašil, zakaj nemško ni znal.

Pa je vprašal: »Kaj pa, ako pride Čeh tja, ali izve za tiste kopeli?«

»I, seveda izve. Tam se mnogo govori češko. Saj je vendar na Češkem.«

»Kako dolgo bi pa morali mati tam ostati, da bi ozdraveli?«

»Najmanj štiri tedne.«

»In bi to dosti stalo?«

»Okoli dvajset goldinarjev.«

»Pa pot tja?«

»Tudi toliko.«

Dvajset in dvajset je štirideset. Francku se je kar vrtelo v glavi pri tem računu. Zdaj je dvomil, da bi mater mogel tako daleč peljati.

Vse bo pa poizkusil, kar je v njegovi moči. V tem hipu pa mu šine v glavo, da bi mati ne potrebovali dvajset goldinarjev za na pot, če bi jih sam popeljal; hrano bi pa lahko vzel s seboj. Razen tega so povsod usmiljeni ljudje, pa bi morda tudi v Toplicah našel kakšen zaslužek.

Vprašal je Francek, kaj mislita o tem gospoda doktorja. Morala sta mu še to in ono povedati. Naposled je hotel še vedeti, kod se gre v Toplice.

Ko je menil, da vé že zadosti, je rekel gospodoma doktorjema: »Z Bogom!« in ju je prosil, da bi se smel zglasiti, če bi hotel o Toplicah še kaj izvedeti. Ves zamišljen in z velikim upom v srcu se je vrnil domov.

Peterček ni slutil, kaj hodi Francku po glavi. Ali doktorja sta pa zapazila, da nekaj namerja. Radovedna sta bila, kako jo bo ukrenil. Gospod Hvatal je obljubil svojemu prijatelju Korenu, da mu bo pisal, če se bosta mlada Konopaska napotila z materjo v Toplice.

Rekel je za Francka: »Poznam ga, gotovo bo to izpeljal.«

Profesor pa je dejal: »Reci jima, da naj se pri meni oglasita.«

(Dalje.)

Gospod je vstal ...

Praznično oblečeni, vsi veseli, ta in oni dolgo viržinko v ustih, so se košatili fantje ob obzidju, ki v velikem krogu obdaja pokopališče s cerkvijo vred, in so gledali globoko podse na strmo pot, po kateri so venomer dohajali farani.

Še precéj časa je bilo do procesije, zato je hodil vsakdo kolikor mogoče zložno navkreber proti cerkvi; v svežem jutranjem zraku so se svetila lica vseh kakor omita z roso; nedeljske so bile kretnje deklet, ki so se v gručah, vsa belooblečena, šumoma gnetla skozi ozka obzidna vrata na pokopališče in hitela takoj v cerkev.

Slavnostno so potrkvavali iz visokih lin velikonočni zvonovi, vedno bolj svečano so doneli. Visoko iz lin je strmelo troje začudenih obrazov dol na pokopališče, ki se je čudovito hitro polnilo z možmi, fanti, dekleti in otroci.

Blizu obzidnega vhoda so že stali v dolgi vrsti šolarji, za njimi šolarke, vse v belih oblekcah, v lepo spletenih laseh ljubke pentlje. Prvi šolar, bržčas vzor in odlika izmed vseh otrok, je držal v rokah lepo majhno bandero; kraj šolarjev je hodil semintja gospod učitelj in nadzoroval z resnim, strogim obrazom svojo čredo. Vsekrižem pokopališča, od obzidja do cerkve, je nemirno šumelo; čulo se je radostno govorjenje, tuintam zvonek, presekan smeh; za hip molk, kakor da je dahnila strupena sapa med množico; ali takoj zatem je zašumelo in zavalovalo še bolj vse do velikih, odprtih cerkvenih vrat. Naglo je potekal čas. Že ni bilo nič več daleč do prvega največjega svečanega trenutka, že je bila ura v zvoniku s počasnimi, zamolklimi udarci šest. Samo še kak' zakasnel mož je hitel po poti navzgor, in le še kaka postarna ženica, z velikim, rdečeobrezanim molitvenikom pod pazduho, se je godrnjaje rila skozi gnečo na pokopališču proti vratom.

Naposled so slovesno zabučale v cerkvi orgle; mahoma se je pokopališče docela izpraznilo, vse se je trio pred vrati; premajhna je bila za vso množico cerkev, veliko ljudi je moralo ostati zunaj. Vedno močnejše so bučale orgle s kora; pred božjim grobom se je v škrlatastem plašču pri-